

[bez názvu]

Donald Davidson

◆ bytový seminář, česky | anglicky, vznik: 20. 6. 1985

◆ private seminar, Czech | English, origin: 20. 6. 1985

[bez názvu] [1985]

[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini 3 (flash/pro) – únor 2026]

--- (1985-06-20 Donald Davidson (1) [LVH127VA]_Kaz a_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: I want to express our great pleasure that you are here. We were very sorry that you couldn't come last month and now my friend Brezek came today and he wanted to speak with you and therefore he went here. And now I had to acknowledge that I had not remembered what he did tell me always three or four weeks ago. Therefore I beg you pardon that it was, it is in a sense marvelous that we are here because we should be somewhere else. But it wasn't possible and therefore the people came here not knowing that you will come.

I see.

It was terribly wrong on my part. I cannot do anything else than to apologize. Well, excuse me and now we take it on record and in any case all the people who would be very glad to be present will have the opportunity to listen it from the record. Excuse me, now some words about, or first perhaps if I am not able to present you, may I ask you to present yourself on the beginning? Or do you prefer if I do it? We did already speak about you but any details are for us a little unsure. Well, we know only that you are an outstanding person of the analytic *philosophy*. But that's not enough. If you could tell the people, we should translate it, where do you teach and so on, something like that. Quite short, not to... and second if it is possible to limit the lecture to about four, five or six quarters of an hour. Then we make a short stop for ten minutes and then we obviously make a discussion, if it is possible. If not, if you are prepared to speak all three hours, then it's alright, but it's better to know if the people could catch it and so on. Excuse me, as an interpreter I'd like to ask you for a small favor. Could you make a short stop after each sentence where I can interpret?

Yes, but now let me be sure I have an idea how long. Six quarters of an hour?

Šest čtvrt hodin.

That's an hour and a half, is that?

To je hodina a půl.

Maximum.

Maximálně.

Now I do have some notes which I just left outside the door and which I might as well get because I think I'll be briefer if I have my notes.

Budu stručnější, když si vezmu ty své poznámky.

You've introduced me. Just a little bit. It was a pause. Yes, good. I think just my talk will introduce me.

Vlastně mě představí moje přednáška.

I was, it was suggested that I should talk on the subject of *Truth and Meaning*.

Bylo mi navrženo, abych promluvil na téma *Pravda a význam*.

And I will begin with some remarks on the recent history of the *philosophy of language*.

Začnu pár poznámkami o nedávné historii *filosofie jazyka*.

At the time of Frege and Russell, *philosophy of language* came to seem central to many of the standard areas of *philosophy*, such as *philosophy of mind*, *epistemology* and so forth.

V době Fregy a Russella se *filosofie jazyka* přiblížila centru *filosofie* pro mnohé jako *epistemologie*, *filosofie mysli* a tak dále.

I think there was a period subsequent to Russell and Frege when it was thought to trivialize *philosophy* to emphasize language.

Myslím, že bylo období, které následovalo po Russellovi a Fregem, kdy se myslelo, že zdůrazňovat jazyk znamená trivializaci *filosofie*.

But my impression is that this period is now past and *philosophy of language* again is taking the center stage.

Mám dojem, že tato období nyní patří minulosti a *filosofie jazyka* nyní opět zaujímá ústřední postavení.

Now let me say a few words about Russell and Frege's *philosophy of language*.

Nyní pár slov o Russellově a Fregeově *filosofii* jazyka.

Aside from his studies in *philosophy of mathematics*, it seems to me that the following are the main theses that one finds in Russell.

Mimo a vedle jeho studií ve *filosofii* matematiky se mi zdá, že u Russella nacházíme tyto hlavní teze.

First, there's the distinction between the *surface grammar* of sentences and the true underlying *logical form*.

Zprv je rozdíl mezi povrchovou gramatikou věty a logickou formou v jejím základě.

The best example is Russell's *theory of descriptions*.

Nejlepší příklad je Russellova *teorie popisů*.

The *theory of descriptions* emphasized the connection between *epistemology* and language.

Teorie popisů zdůrazňovala spojení mezi *epistemologií* a jazykem.

It did this by essentially eliminating the category of *proper names* and analyzed descriptions into such a form that they could no longer be considered *singular terms*.

Dělala to tím, že v podstatě eliminovala kategorii vlastních jmen a analyzovala popisy do takové podoby, že už je nebylo možno považovat za jedinečné nebo singulární pojmy.

Jiný hlas: Finally, the connection between language and the world was made primarily through the relation between perception and *indexical expressions*: this, that, and so on, the *demonstrative expressions*.

Nakonec spojení, konečně spojení mezi jazykem a světem bylo provedeno pouze skrze spojení mezi vjemem a *indexickými výrazy*: toto, tamto a tak dále, tedy demonstrativními výrazy.

Frege's contribution had far less to do with *epistemology*.

Fregeův příspěvek měl mnohem méně co do činění nebo společného s *epistemologií*.

He was concerned primarily with the *ontological implications* of language.

Především se zabýval *ontologickými* důsledky jazyka.

Now I think I should ask you a question, because it takes time to translate. Should I give any technical details?

Nyní bych se vás měl na něco zeptat, protože trvá chvíli, než se to přeloží. Měl bych uvádět nějaké technické podrobnosti?

Hejdlánek: I don't think so, because the present young people are mostly beginners, and the technical details would be too complicated. Very good.

Jiný hlas: Russell then was in the *empirical tradition*, mainly concerned to connect language with experience of the world.

Russell tedy pokračoval v *empirické tradici*, hlavně se snažil spojit jazyk se zkušeností světa.

Frege, on the other hand, was much more nearly an *idealist*, concerned with the contents of thought, but only in passing with the relation between thought, language and the world.

Na druhé straně Frege byl daleko více *idealistou*, který se zabýval obsahem myšlení, ale pouze okrajově vztahem mezi jazykem a světem.

Now, neither Russell nor Frege was much concerned with what might be called the action side of language, that is, how language comes to be an instrument of communication, how it is related to purposes, beliefs and intentions.

Ani Russell, ani Frege se příliš nezabývali tím, co bychom mohli nazvat akční stránkou jazyka, tedy tím, jak se jazyk stává nástrojem komunikace, v jakém vztahu je k účelům, přesvědčením a záměrům.

This was, however, the main concern of Wittgenstein and a series of recent English *filosofů*.

To však byl hlavní zájem Wittgensteinův a řady anglických *filosofů* z poslední doby.

Wittgenstein and his followers, unlike Russell and Frege, had little interest in theory or *systematic semantics*.

Wittgenstein a jeho následovníci, na rozdíl od Russella a Frege, měli malý zájem o teorii či *systematickou*

sémantiku.

In the last decade or so, we see theories that attempt to combine the interest that *Frege* and *Russell* had in theory with the *Wittgensteinian* interest in the use of language.

V posledním zhruba desetiletí vidíme teorie, které se snaží zkombinovat nebo spojit zájem, který měli *Frege* a *Russell* o teorii, s *wittgensteinovským* zájmem o užití jazyka.

The people that have been developing this perspective are *Quine*, *Michael Dummett*, *Hilary Putnam* and me.

Lidé, kteří rozvíjejí tuto perspektivu, jsou *Quine*, *Michael Dummett*, *Hilary Putnam* a já.

And I think many of the younger *filosofů* in Oxford and the United States would also fall into this category. And here I mention *John McDowell*, *David Wiggins*, *Christopher Peacocke* and *Gareth Evans*, who unfortunately died a few years ago.

Myslím, že mnoho z mladších *filosofů* v Oxfordu a Spojených státech by také spadalo do této kategorie. Zde bych se zmínil o *Johnu McDowellovi*, *Davidu Wigginsovi*, *Christopheru Peacockovi* a *Garethu Evansovi*, který bohužel před pár lety zemřel.

Now, before I summarize my own position, perhaps I should also mention the recent development of what is called *cognitive science* in the United States.

Dříve než shrnu své vlastní stanovisko, měl bych se také zmínit o nedávném vývoji toho, čemu se říká *kognitivní věda* ve Spojených státech.

This is an approach to language and to psychology which combines the efforts of *filosofů*, psychologists, people working in *artificial intelligence*, computer design and linguistics.

Je to přístup k jazyku a k psychologii, který kombinuje snahy *filosofů*, psychologů, lidí, kteří se zabývají *umělou inteligencí*, konstrukcí počítačů a lingvistikou.

These people are particularly interested in developing a scientific psychology.

Tito lidé mají zvláštní zájem o rozvoj vědecké psychologie.

They have been very much influenced by the work of *Noam Chomsky*.

Byli velmi ovlivněni prací *Noama Chomského*.

With *Chomsky* have come two things: the attempt to give a truly formal, systematic account of natural languages and a willingness to postulate mental attitudes like belief, desire, intention. In other words, it's *anti-behavioristic*.

S *Chomským* přišly dvě věci: pokus o to přinést systematický a formální popis přirozených jazyků a ochota postulovat mentální postoje jako víra či přesvědčení, touha a úmysl. Jinými slovy, je to *antibehavioristické*.

Jiný hlas: Now the work by people in *cognitive science* has been much influenced by the realization that the contents of mental states are in part determined, for logical reasons, by external elements.

Jiný hlas: Práce těch, kteří pracují v kognitivní vědě, byla do značné míry ovlivněna tím, že si uvědomili, že obsahy mentálních stavů jsou zčásti determinovány, a to z logických důvodů, vnějšími prvky.

Jiný hlas: In other words, two people who are in what intuitively might be called the same subjective state may nevertheless be entertaining different propositions.

Jiný hlas: Jinými slovy, dva lidé, kteří jsou v tom, co bychom mohli intuitivně nazvat stejným subjektivním stavem, mohou mít přesto různé propozice.

Jiný hlas: Now this is an important point, but it's a rather difficult one, so I must try... Suppose that by complete chance an exact replica of me were to be created.

Jiný hlas: Je to jiný bod, je to jiná věc, ale je dost obtížná. Dejme tomu, že by úplnou náhodou byla vytvořena přesná replika mé osoby.

Jiný hlas: Then the replica would act externally just like me. It would seem to speak English and it would seem to recognize all the people that I know.

Jiný hlas: Pak by se ta replika chovala navenek přesně jako já. Zdálo by se, že mluví anglicky a že poznává všechny lidi, které znám já.

Jiný hlas: But it could not be said to recognize anything, since to recognize is to *re-cognize* – to know something that one has known before.

Jiný hlas: Ale nebylo by možno říci, že poznává cokoli, protože poznat (*recognize*) znamená také *re-cognize* – poznat něco, co už člověk znal dříve.

Jiný hlas: Yes, yes. Go ahead.

Jiný hlas: So my replica could have no memory and it would not really know English. Because English words, like the words...

Jiný hlas: Takže moje replika by neměla žádnou paměť a ve skutečnosti by neuměla anglicky. Protože anglická slova, jako slova...

Jiný hlas: ...owe their meaning to their connections with the world.

Jiný hlas: ...vděčí za svůj význam spojení se světem.

Jiný hlas: This is meant to demonstrate an important principle, which is that what is inside the head does not by itself determine the contents of thoughts and memories.

Jiný hlas: To jsem zde uvedl, abych demonstroval důležitý princip, totiž že to, co je uvnitř hlavy, samo o sobě neurčuje obsah myšlenek a paměti.

Jiný hlas: Now this fact has persuaded many philosophers and psychologists that the so-called *propositional attitudes*...

Jiný hlas: Tato skutečnost přesvědčila mnoho filosofů a psychologů, že takzvané *propositional attitudes*, propoziční postoje...

Jiný hlas: *Propositional attitudes* are things like belief, desire, hoping that... These are attitudes directed to states of affairs or propositions. They are states of mind that have contents.

Jiný hlas: Ty propoziční postoje jsou věci jako přesvědčení, touha, naděje, že, doufání, že něco. To jsou postoje, které se vztahují k stavu záležitostí nebo k propozici. Jsou to stavy mysli, které mají obsah.

Jiný hlas: Well, so what philosophers and psychologists have been persuaded of is that these attitudes with which we are all familiar are not truly suited to a scientific psychology.

Jiný hlas: Filozofové a psychologové jsou přesvědčeni, že tyto postoje, které všichni důvěrně známe, se ve skutečnosti nehodí pro vědeckou psychologii.

Jiný hlas: What I have just done is try to summarize a large amount of work that has been done in philosophy of language during the last 50 years or so.

Jiný hlas: Právě tím, co jsem řekl, jsem se snažil udělat souhrn velkého množství práce, která byla vykonána ve filosofii jazyka asi tak za posledních padesát let.

Jiný hlas: Now let me try to summarize my own approach to these problems. It is an attempt to combine the systematic elements to be found in *Frege*, *Russell* and more recently in *Chomsky*...

Jiný hlas: Teď bych rád shrnul svůj vlastní přístup k těmto problémům. Je to pokus o zkombinování systematických prvků, které najdeme u *Fregeho*, *Russella* a v nedávnější době u *Chomského*...

Jiný hlas: ...with the *Wittgensteinian* interest in connecting language with its use in communication.

Jiný hlas: ...s *wittgensteinovským* zájmem o roli jazyka při komunikaci, spojení jazyka s komunikací.

Jiný hlas: In my view, we need to substitute for the question "what is meaning" the question "what is it for one person to understand the speech of another".

Jiný hlas: Podle mého názoru musíme otázku „co je význam“ nahradit otázkou „co to znamená, když nějaká osoba rozumí řeči jiné osoby“.

Jiný hlas: And I should say at once that to understand another person's speech requires that one also know much about that person's beliefs, desires and intentions.

Jiný hlas: A hned bych rád řekl, že pochopení řeči jiného člověka vyžaduje, abychom také věděli mnoho o přesvědčeních toho člověka, o jeho touhách a úmyslech.

Jiný hlas: I think one would understand what one wants to know about language if one could do these two things.

Jiný hlas: Myslím, že by se dalo říct, že bychom mohli pochopit to, co chceme vědět o jazyku, kdybychom

dokázali udělat tyto dvě věci.

Jiný hlas: First, state what an *interpreter* must know in order to understand a speaker.

Jiný hlas: Zaprvé formulovat nebo koncipovat to, co musí tlumočník vědět, aby rozuměl řečníkovi.

Interpreter možná, to není jasné slovo.

Jiný hlas: And secondly, explain how an *interpreter* could come to know this.

Jiný hlas: A zadruhé vysvětlit, jak ten *interpret* či možná tlumočník se vůbec mohl tohleto dozvědět.

Jiný hlas: I think that the best way of describing what an *interpreter* must know...

Jiný hlas: Myslím, že nejlepší způsob, jak popsat to, co musí ten *interpret* či...

Jiný hlas: Do you mean *interpreter* as in the job as I am right now doing, or an *interpreter* of literary records?

Jiný hlas: Rather in the more general sense. I mean the job that you are doing right now.

Jiný hlas: Aha, jako tlumočník.

Jiný hlas: But I mean this in a very general way. What you are doing is to demonstrate that you have the knowledge to *interpret* my words. By that I mean understand them. Of course you are also helping everyone else. But someone is an *interpreter* who simply understands. And in this general sense of *interpretation*, it applies to every pair of speaker and hearer who understand. Every understanding hearer is an *interpreter*.

Jiný hlas: Ale myslím to ve velmi obecném smyslu. To, co ty děláš, je předvádět, že máš znalost, která stačí k tomu, abys mohl interpretovat moje slova, a tím myslím rozumět jim. Přitom také pomáháš všem ostatním. Ale *interpret* je ten nebo ten tlumočník je ten, který prostě rozumí. A v tomto obecném smyslu té *interpretace* či popřípadě tlumočení se to vztahuje na každý pár řečníka a posluchače, posluchače, který rozumí. Každý chápající posluchač je interpretem či tlumočníkem. Ostatně ty slova tady úplně splývají, takže myslím, že to používá v jednu chvíli v tom smyslu, v druhou v tom druhém.

Jiný hlas: So this does not have just to do with two languages. Even if we speak the same language, there is something we need to know in order to understand.

Jiný hlas: A to se netýká pouze dvou jazyků. Dokonce i když budeme mluvit stejným jazykem, je něco, co musíme vědět, abychom chápali, rozuměli.

Jiný hlas: What we understand, our understanding of a speaker, is a very complex skill because we can *interpret* or understand sentences we have never heard before. So somehow we can put together pieces of knowledge that we have about individual words and phrases and apply them to a new combination.

Jiný hlas: Naše porozumění řečníkovi je velmi komplexní nebo složitou dovedností, protože můžeme rozumět nebo interpretovat či tlumočit věty, které jsme ještě v životě neslyšeli. Nějak dokážeme dát dohromady poznatky, které máme o jednotlivých slovech a frázích, a aplikovat je na novou kombinaci.

Jiný hlas: What we want then in describing the understanding of an *interpreter* is how he can put together a finite number of pieces of information to understand a potential infinity of utterances.

Jiný hlas: Při popisu toho porozumění nám jde o to, jak *interpret* může spojit konečné množství kousků informací, aby pochopil potenciální nekonečno možných výroků nebo vět.

Jiný hlas: Chomsky tried to show how with a natural language one can recognize that a new sentence belongs to the language. That subject is called *syntax*. What I am interested in is meaning, that is, *semantics*.

Jiný hlas: Chomsky se to snažil předvést na přirozeném jazyku, jak můžeme rozpoznat, že nová věta patří k jazyku. Tento předmět se nazývá *syntax*. Mě zajímá význam, to jest *sémantika*.

Jiný hlas: My work has been inspired by the work of Alfred Tarski. Is that a familiar name?

Hejdánek: Jestli je to natolik známé jméno? Já nevím o ostatních přítomných, ale *Tarského* kniha byla přeložena do češtiny.

Jiný hlas: Yes, and his book on *The Concept of Truth in Formalized Languages* is perhaps his most famous work.

Jiný hlas: Ano, a jeho kniha o pojmu pravdy ve formalizovaných jazycích je asi jeho nejproslulejší dílo.

Jiný hlas: In that work *Tarski* shows for certain artificial languages how the *semantic* properties, that is the meaning, of all the sentences in the language depend upon the *semantic* properties of the basic vocabulary. My interest is to apply *Tarski's* method to natural languages, such as English or Czech.

Jiný hlas: V tomto díle *Tarski* ukazuje u jistých umělých jazyků, jak *sémantické* vlastnosti, tedy význam, všech vět v jazyce závisejí na *sémantických* vlastnostech základní slovní zásoby. Mým zájmem je aplikovat *Tarského* metodu na přirozené jazyky, jako angličtina nebo čeština.

Jiný hlas: *Tarski's* work is a great advance over the work of *Russell* and *Frege*. Part of the reason is that he stated very clearly what it would be to succeed in giving a *semantic* theory for a language. He took the aim of such a theory to be to say what it would be for an arbitrary sentence to be true.

Jiný hlas: *Tarského* dílo je velkým pokrokem oproti *Russellovi* a *Frege*mu. Částečným důvodem pro to je, že zcela velmi jasně formuloval, co by to znamenalo mít úspěch při formulaci *sémantické* teorie jazyka. Za cíl takovéto teorie stanovil říci, co by to znamenalo pro libovolnou větu, že je pravdivá.

Jiný hlas: So he showed how to define the concept of truth for all the sentences of a language. Ukázal tak, jak definovat pojem pravdy pro všechny věty jazyka. That can be stated in such a way as to be a completely clear... To lze formulovat takovým způsobem, že je to zcela jasným způsobem...

[nesrozumitelné] What is involved in doing that, I won't be technical, is to show how the truth of a sentence depends on the what the proper names refer to, what the predicates are true of and how the truth of complex sentences depends upon the truth of the simple sentences that are combined in the complex. Nechci tady zacházet do technických podrobností, ale jde při tom o to ukázat, jak pravdivost věty závisí na tom, k čemu se vztahují vlastní jména, o čem pravdivě vypovídají predikáty, jak pravdivě se přisuzuje, a jak pravda složitých souvětí závisí na pravdě vět jednoduchých, které jsou v těchto souvětích zkombinovány.

Now this is far more difficult to do than it sounds and it was a major technical achievement on *Tarski's* part to show how to do this. Je to mnohem obtížnější, než to zní, a byl to velký technický úspěch *Tarského* ukázat, jak to udělat. What he did took advantage especially of *Frege's* work, but it's definitely superior to it. Ve své práci využil zejména *Fregeho* díla, ale zcela jistě ho převyšuje.

Now I am not sure exactly what background people have here, but perhaps... [not meant ironically]... most of you, I suppose... Ted' mi není zcela jasné, jaké vzdělání přítomní mají, což není míněno ironicky, ale věcně. No, zřejmě většina z vás... too much maybe. All right, all right. But especially in the direction of analytic filosofie. Možná příliš mnoho. Dobrá, dobrá. Zvláště ve smyslu analytické filosofie. All right, all right. But now how about Plato? Co Platón?

Now Plato was very interested in the filosofie of language and he actually, for example in the *Theaetetus* and elsewhere, tries to show how the truth of a sentence depends upon what the names refer to and the ideas that correspond to the predicates. Platón se velmi zajímal o filosofii jazyka a například v *Theaitétu* a jinde se snaží ukázat, jak pravdivost věty závisí na tom, k čemu se vztahují jména a ideje, které těm predikátům odpovídají. Now as you know, since you are Plato scholars, Plato thought there were entities, that is objects, the ideas or forms. Which word do you use? Ideas, forms? Jak víte, protože se zabýváte Platónem, Platón si myslel, že existují entity, tedy objekty – ideje nebo formy. Které slovo používáte? Ideje, formy? Either one. *Ideas*, but of course with a certain *noos*, that's *eidos* and not *idea*. Right, yes, *eidos*.

Now the ideas can be considered part of a semantic theory. Ideje lze považovat za součást *sémantické* teorie. If you have a predicate like "sits"... Máte-li predikát jako „sedí“... that stands for an idea and the sentence "Theaetetus sits" is true if Theaetetus participates in the idea of sitting. ...ten zastupuje ideji a věta „Theaitétos sedí“ je pravdivá, jestliže se Theaitétos podílí na ideji sezení.

Now Plato found a difficulty in this theory and the difficulty is quite simple to state. Platón však shledal v této teorii jednu obtíž, která se dá docela jednoduše formulovat. If a sentence like "Theaetetus sits", you have the first word corresponds to a person, Theaetetus, the second word corresponds to an idea. Then what in the sentence brings them together? V takové větě jako „Theaitétos sedí“ se první slovo vztahuje

k osobě, Theaitétovi, druhé slovo k ideji. Co v té větě je pak dává dohromady? We said that Theaetetus participates in the idea, but there is no word in the sentence that expresses the idea of participation. Řekli jsme, že se že se Theaitétos podílí na té ideji, v té větě však není žádné slovo, které by vyjadřovalo ideji participace, toho podílení se.

So this is a well-known problem because it looks like an infinite regress. Je to známý problém, protože to vypadá jako nekonečný regres. Because if you now say, well, perhaps just putting the words together expresses the third idea, that is that of participation, then the space between the words refers to another idea, the idea of participation. Then what relates these three things: Theaetetus, sitting, and participation? And one can go on forever. Řeknete-li totiž, že snad to, že ta slova dáme dohromady, vyjadřuje třetí ideji, totiž ideji participace, pak ten prostor mezi slovy se vztahuje k další ideji, k ideji participace. A co dává do vztahu tyto tři věci: Theaitéta, sezení a to podílení se? A tak lze pokračovat do nekonečna.

Now I should just say that that same difficulty arises also in the theories of *Frege* and *Russell*. Měl bych jen říci, že tato táž obtíž vyvstává také v teoriích *Fregeho* a *Russella*. But *Tarski's* theory does not have that difficulty. *Tarského* teorie však tuto obtíž nemá. And I'm afraid I would have to go a little bit into the technical material to explain exactly why. Perhaps if you want to ask me questions about that. Obávám se, že bych musel zajít poněkud do technických podrobností, abych přesně vysvětlil proč. Možná, pokud mi chcete položit nějaké otázky k této věci.

So let's just say it is a real advance that *Tarski's* semantics gets around the problem of the third man. Řekněme tedy, že je to skutečný pokrok, že se *Tarského* sémantika vyrovnává s problémem „třetího člověka“. And also another problem which is the idea that sentences ought to correspond to entities, such as facts or in the case of *Frege* truth-values. A také s dalším problémem, totiž s představou, že by věty měly odpovídat entitám, jako jsou fakta nebo v případě *Fregeho* pravdivostní hodnoty. *Frege* thought true sentences refer to something called *The True*. *Frege* si myslel, že pravdivé věty se vztahují k něčemu, co nazýval *Pravda*.

Jiný hlas: a *false sentences* correspond to *the False*. [nesrozumitelné]. But this is not a satisfactory idea because sentences do not refer to anything, rather we use them to say something. To není uspokojivá představa nebo myšlenka, neboť věty se nevztahují k ničemu, spíše je používáme k tomu, abychom něco řekli.

Now finally I'll just say *Tarski's* method is clearly what *Chomsky* calls creative. Nakonec bych jen řekl, že *Tarského* teorie je to, čemu říká *Chomsky* tvořivá či tvůrčí. That means it shows how the meaning of each sentence depends upon the meanings of the parts and how they are put together. To znamená, ukazuje, jak význam každé věty závisí na významu částí a jak jsou složeny dohromady.

But now I come to the second aspect. A teď se dostávám k druhému aspektu. I've mentioned the sort of theory which gives us an idea of what an interpreter might know that would enable him to understand a speaker. Zmínil jsem se o tom typu teorie, která nám dává jakési pojetí o tom, co by mohl ten interpret či tlumočnick vědět, co by mu umožnilo rozumět řečníkovi. Of course such knowledge is implicit in the sense that very few people, if any, can state it. Takováto znalost je samozřejmě implicitní v tom smyslu, že velmi málo lidí, jestliže vůbec nějak, to mohou formulovat. The function of the theory is rather to say what it is that the interpreter knows. Funkcí teorie je spíše říct to, co ten interpret ví.

--- (1985-06-20 Donald Davidson (1) [LVH127VA]_Kaz b_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: *I simply would like to ask how it would be possible for an interpreter to know such a theory, that is, how it would be possible for him to learn, learn to understand a speaker.*

Jiný hlas: Vlastně bych se chtěl zeptat, jak by bylo možné pro tlumočníka či interpreta, že ví, taková teorie, jak se vůbec může naučit rozumět tomu řečníkovi.

Jiný hlas: *I invite you to think of this in the same way that scientists think of theories. One tests a theory or learns that it's true by considering some of its consequences. Now this theory says for each sentence of the language that it is true under certain conditions. For example, it says the sentence Theaetetus sits is*

true if and only if Theatetus sits. That sounds very trivial, but it's not trivial if you go from one language to another, as you are.

Jiný hlas: Vyzývám vás, abyste o tom přemýšleli stejným způsobem, jako vědci uvažují o svých teoriích. Zkoušíme tu teorii nebo se dozvídáme, zda je pravdivá, tím, že uvažujeme o některých z jejích důsledků. Tak tedy tato teorie říká pro každou větu jazyka, že je pravdivá za jistých okolností. Například říká, že věta *Theatetus* sedí je pravdivá tehdy a jen tehdy, jestliže *Theatetus* sedí. Zní to velmi triviálně. Ale triviální to není, jestliže přecházíte z jednoho jazyka do druhého.

Jiný hlas: *You can see that what our interpreter here knows would be given by a theory that said for each English sentence that Theatetus sits...*

Jiný hlas: Vidíte, co zná váš tlumočník, by bylo dáno teorií, která je stanovena pro každou anglickou větu, že *Theatetus* sedí...

Jiný hlas: *No, no, say it in English. Theatetus sits.*

Jiný hlas: *Theatetus sits.*

Jiný hlas: *Say it the rest in Czech.*

Jiný hlas: Je pravdivé tehdy a jen tehdy, jestliže *Theatetus* sedí.

Jiný hlas: *You've got it! You can see that it's not trivial to know that for every sentence because there are infinite number of sentences.*

Jiný hlas: Pochopil jste to! Vidíte, že to triviální není, vědět to pro každou větu, protože je nekonečné množství vět.

Jiný hlas: *Now, what I want to speak about is what Quine calls radical translation, and what I call radical interpretation. This has to do with how someone might discover that a theory of interpretation was true as applied to a particular speaker. All of this is new to all of you, is that right? You're not familiar with Quine?*

Jiný hlas: To, o čem bych rád mluvil, je o tom, čemu Quine říká *radical translation*, radikální překlad. A čemu já říkám *radical interpretation*, radikální interpretace. A to se týká toho, jak je možno objevit, že teorie interpretace byla pravdivá, pokud je uplatněna na určitého řečníka. Tohle všechno je pro vás nové, ano? Neznáte toho Quina?

Jiný hlas: *Suppose that you found a conjunction... do you understand the word conjunction? Like 'and', 'or'... in another person's language which had this feature. The person holds a complex sentence with that connective... he holds the whole sentence true only if he holds each sentence by itself true. Then that connective must be 'and'.*

Jiný hlas: Dejme tomu, že byste našli spojku... rozumíte slovu *conjunction*, spojka, jako „a“, „nebo“... v jazyce jiného člověka, která by měla tuto vlastnost. Osoba drží s touto spojkou celé souvětí a pokládá to celé souvětí za pravdivé jenom tehdy, jestliže každá část toho souvětí je pravdivá. Takováto spojka musí být „a“.

Jiný hlas: *Now notice, this is how one learns to translate this word just by noticing the patterns of assent... agreement to the sentences. There is an important principle involved in this method of understanding another person, and that is: it assumes that the person is a logician... because it assumes that if somebody believes A and B, then he believes A and also believes B. But that's logic. That's a little piece of logic... to infer from A and B that A. That is a logical principle. The lesson here which can be greatly extended is that we can understand other people only by assuming that they are rational up to a point. There is a degree of rationality there.*

Jiný hlas: Všimněte si, člověk se učí překládat toto slovo jenom tím, že si všimne těch způsobů souhlasu, *assent, agreement* k těm větám. Je v tom důležitý princip, o který jde v této metodě rozumění jiné osobě, a sice předpokládá to, že ta osoba je logikem. Předpokládá to totiž, že jestliže někdo věří A a B, pak také věří A a také věří B. To je logika. Malý kousek logiky. Odvozování z A a B, že A, to je logický princip. Poučení, které si z toho můžeme vzít a které lze značně rozšířit, je, že můžeme rozumět jiným lidem jedině tehdy, když předpokládáme, že jsou racionální do jisté míry. Je tam jistá míra racionality.

Jiný hlas: . kdyby neexistovala, nikdy bychom jim nemohli rozumět.

Now, Quine and I are interested in this because we think that *belief* and *meaning* are very closely tied to each other. Quine a já se o tohle zajímáme, protože si myslíme, že přesvědčení a význam jsou velmi úzce spojeny navzájem.

When we utter sentences, we do it partly because of what we believe, and partly because of what the sentences mean. Když vyslovíme nějaké věty, proneseme věty, děláme to zčásti díky tomu, v co věříme, a zčásti také díky tomu, co ty věty znamenají.

The task of the interpreter is to somehow separate *meaning* and *belief* on the basis of *verbal behavior*. Úkolem toho interpreta či tlumočníka je nějakým způsobem oddělit význam a přesvědčení na základě verbálního chování.

And the basic principle for doing this is to assume that other people's beliefs are enough like our own so that we can understand them. A základní princip toho je předpokládat, že přesvědčení jiných lidí jsou dostatečně obdobná našim přesvědčením, takže jim můžeme rozumět.

This idea is in *Wittgenstein* also. He says people can understand each other only if they share many beliefs, customs, ways of thinking about things. Tato myšlenka už je také ve *Wittgensteinovi*. Říká, lidé si mohou navzájem rozumět jedině když budou mít společná mnohá přesvědčení, zvyků, způsobů, jak myslet o věcech.

The second stage in *radical interpretation* depends upon another simple idea. Druhý stupeň v radikální interpretaci závisí na další, je založen na další jednoduché myšlence.

Suppose that somebody has a sentence like „This is a book“. Dejme tomu, že někdo má větu jako „This is a book“. To je věta, kterou bude člověk považovat za pravdivou pouze tehdy, když bude skutečně existovat kniha. And the *radical interpreter* who notices the circumstances under which the speaker holds the sentence true can then by induction discover what the *truth conditions* of the sentence are. A radikální interpret, který si toho všiml, si povšiml okolností, za kterých ten řečník považuje větu za pravdivou, pak může indukci objevovat, jaké jsou pravdivostní podmínky nebo podmínky pro pravdivost té věty.

Again, the method depends upon assuming that the speaker is led to the same beliefs that the interpreter is led to by similar events in the world. A opět metoda závisí na tom, na našem předpokladu, že řečník je veden ke stejným přesvědčením, ke kterým byla vedena také tento interpret podobnými událostmi ve světě.

Now, I know that *Richard Rorty* was here. *Richard Rorty*. Wasn't he just... yes, for the second time already. Is that right? It was four years ago and... I see, I knew he had just... last month. Yes. Now, did he talk to you about any of these things at all? Víím, že tady byl *Richard Rorty*. *Richard Rorty*. Už tady byl podruhé. Je to tak? Bylo to před čtyřmi lety a... minulej měsíc. Ano. Mluvil s vámi o těchto věcech? Hejdánek: Oh yes, it was not so systematically... it was a oversight of the situation of the American *filosofie* and so on. It was not so systematic as you...

Jiný hlas: Well, I'm worried that I'm being a little too systematic. Mám strach, jestli nejsem až moc systematickejší. But I mentioned Rorty because I've arrived here at something that he and I share. Ale zmínil jsem se o něm proto, že jsem dospěl k něčemu, v čem se s ním shodujeme. And that is an attitude toward the relationship between *truth*, *language*, and *speakers*. A to je postoj ke vztahu mezi pravdou, jazykem a řečníky. And perhaps I'll just mention some aspects of where that agreement lies. A možná jen zmíním o některých aspektech, v čem spočívá ta shoda.

The approach which I have been describing very briefly has important consequences for *epistemology*, *ontology*, and also for certain kinds of *skepticism*. Přístup, který jsem velmi stručně popsal, který postup velmi stručně popisuji, má důležité důsledky pro epistemologii, ontologii a také pro určité druhy skepticismu.

Now first with respect to the nature of *truth*. Nejdřív k povaze pravdy, k podstatě pravdy. If one follows the general theory that I have been suggesting, then there is no such... the *correspondence theory of*

truth becomes completely trivial. Sledujeme-li tu obecnou teorii, kterou tady navrhuji, pak ta korespondenční teorie pravdy se stává zcela triviální. Because there are not... we do not postulate any facts in the world that make sentences true. Protože nepostulujeme žádná fakta ve světě, která činí věty pravdivými. The notion of *truth* is defined without any reference to things like facts. Pojem pravdy je definován bez jakékoli zmínky o něčem, jako jsou fakta. Of course, this doesn't mean there isn't a real world that makes our sentences true. Samozřejmě to neznamena, že neexistuje skutečný svět, který činí naše věty pravdivými. But we make no attempt to pick out specific parts of the world that make specific sentences true. Ale vůbec se nepokoušíme vybrat specifické části světa, které činí určité věty pravdivými. There's a holistic relationship between language and the world. Je to holistický vztah mezi jazykem a světem.

Jiný hlas: *. now this also, the approach that I've been sketching,*

Jiný hlas: ten přístup, který jsem tady načrtával,

Jiný hlas: *also allows no room,*

Jiný hlas: nenechává žádný prostor

Jiný hlas: *for the concept of a conceptual scheme,*

Jiný hlas: pro pojem konceptuálního schématu

Jiný hlas: *in the sense, for example, in which Kant believed,*

Jiný hlas: v tom smyslu, v jakém v něj věřil Kant,

Jiný hlas: *that there was just one conceptual scheme,*

Jiný hlas: že existuje jen jedno pojmové schéma,

Jiný hlas: *or to put the same point differently,*

Jiný hlas: nebo abych vyjádřil tutéž věc jinak,

Jiný hlas: *there's no room here for the distinction between a scheme for organizing the world and content,*

Jiný hlas: nenechává to žádný prostor pro rozlišení mezi schématem organizace světa a obsahem.

Jiný hlas: *Kant gave us the idea that we have a set of categories,*

Jiný hlas: Kant nám dal představu, že máme určitý soubor kategorií,

Jiný hlas: *and experience then is filtered through the categories to give us knowledge,*

Jiný hlas: a zkušenost je pak filtrována skrze kategorie, a tím poznáváme.

Jiný hlas: *But on the approach that both Rorty and I believe in,*

Jiný hlas: ale v tom přístupu, ve který věříme jak Rorty, tak já,

Jiný hlas: *this dualism,*

Jiný hlas: tento dualismus

Jiný hlas: *of scheme and content,*

Jiný hlas: schématu a obsahu

Jiný hlas: *disappears,*

Jiný hlas: mizí.

Jiný hlas: *There's language and thought on one hand,*

Jiný hlas: na jedné straně je jazyk a myšlení,

Jiný hlas: *and there's the world on the other hand,*

Jiný hlas: a svět na druhé straně,

Jiný hlas: *but there's no screen in between,*

Jiný hlas: ale mezi nimi není žádná opona, žádné stínítko.

Jiný hlas: *This also means that there's no way to make sense of the concept of different schemes which people might share or not,*

Jiný hlas: to také znamená, že není žádný způsob, jak by byl smysluplný pojem různých schémat, která by lidem mohla být společná či nikoliv.

Jiný hlas: *And the reason for this is that the method of interpretation,*

Jiný hlas: a důvodem toho je, že metoda interpretace

Jiný hlas: *necessarily makes those who are intelligible to us people with whom we largely agree,*

Jiný hlas: nutně působí, že ti, kteří jsou nám srozumitelní, jsou lidé, se kterými do značné míry souhlasíme.

Jiný hlas: *This is not a matter of an empirical discovery,*

Jiný hlas: to není věc nějakého empirického objevu,

Jiný hlas: *it's rather a necessary condition of successful interpretation,*

Jiný hlas: je to spíše nutná podmínka úspěšné interpretace.

Jiný hlas: *And now I think I'll just mention one further consequence of this method and then leave the rest of the time for discussion,*

Jiný hlas: zmíním se o jednom dalším důsledku této metody a pak nechám zbytek času na diskuzi,

Jiný hlas: *as I'm worried how much is being understood, and I think it's better to have questions and answers than to have too much speech,*

Jiný hlas: možná proto, že se obávám, do jaké míry mi rozumíte, a je lepší možná mít otázky a odpovědi než příliš řečnit.

Jiný hlas: *Since I think the earliest days of Western philosophy,*

Jiný hlas: protože si myslím, že od počátků západní filosofie

Jiný hlas: *we've been taught to think that there are subjective events in our minds to which we have immediate access,*

Jiný hlas: jsme učeni tomu, abychom si mysleli, že existují subjektivní události v naší mysli, ke kterým máme bezprostřední přístup,

Jiný hlas: *and the basic epistemological problem is to discover whether our thoughts are true,*

Jiný hlas: a základní epistemologický problém je objevit, zda naše myšlenky jsou pravdivé,

Jiný hlas: *and different philosophers have suggested very different answers to this question,*

Jiný hlas: a různí filosofové navrhli velmi odlišné odpovědi na tuto otázku.

Jiný hlas: *But if you think that the contents of our speech and of our belief is necessarily determined by what an interpreter can observe about the relationship between a speaker and the world,*

Jiný hlas: ovšem jestliže si myslíte, že obsah naší řeči a našich přesvědčení je nutně určen tím, co ten interpret může pozorovat o vztazích mezi řečníkem a světem,

Jiný hlas: *then the idea of a subjective element which could be discovered independently simply disappears,*

Jiný hlas: pak představa subjektivního prvku, který by byl objeven nezávisle, prostě mizí.

Jiný hlas: *What we have is causal connections between objects and events and our states of mind,*

Jiný hlas: máme nyní kauzální spojení mezi předměty a událostmi a stavy naší mysli.

Jiný hlas: *What the correct interpretation of those states of mind is not just up to us,*

Jiný hlas: správná interpretace těchto stavů mysli však není jen naší věcí, není nechaná jen nám,

Jiný hlas: *as my example of my accidental twin,*

Jiný hlas: jako v příkladu mého náhodného dvojníka, dvojčete,

Jiný hlas: *his subjective states of mind were not just determined by him,*

Jiný hlas: jeho subjektivní stavy mysli nebyly určeny pouze jím,

Jiný hlas: *they were rather determined by us who know something about his history,*

Jiný hlas: nýbrž byly určeny námi, kteří něco víme o jeho historii,

Jiný hlas: *since he has no history, he does not have ordinary thoughts,*

Jiný hlas: protože nemá žádnou historii, nemá běžné myšlenky.

Jiný hlas: *But then our ordinary thoughts are necessarily connected with the world. There's no room here for general skepticism,*

Jiný hlas: však naše běžné myšlenky jsou nutně spojeny se světem. Není zde žádný prostor pro všeobecnou skepsi, generální skepsi.

Jiný hlas: *And I think I'll stop there,*

Jiný hlas: a já si myslím, že tady na tomto místě skončím.

Jiný hlas: *I was going to go on much longer but I would much rather, if it suits you, to have a discussion,*

Jiný hlas: chtěl jsem původně mluvit daleko déle, ale daleko raději bych, jestliže vám to vyhovuje, měl diskuzi.

Jiný hlas: *We shall be very glad if you could then make more clear things.*

Hejdánek: Samozřejmě.

Jiný hlas: *Since I had so little idea what your background is, it is better to ask questions.*

Jiný hlas: Protože jsem měl tak malou představu, nebo jsem věděl tak málo o tom, jaké je vaše zázemí, jaké je vaše zaměření, tak je lepší klást otázky.

Jiný hlas: *Arrogant or cheeky, I don't want to be too cheeky but we hope that you are not here for the last time.*

Jiný hlas: Nechci být příliš troufalý, ale doufáme, že tady nejste naposledy.

Jiný hlas: *Perhaps, I hope so too. I've been hoping to come for a long time and it just was never... it is very difficult when we come the first time together to know.*

Jiný hlas: Já v to také doufám. Doufal jsem, že přijedu už dlouho, ale nikdy to nevyšlo. Je velmi těžké, když se sejdeme poprvé, vědět...

Hejdánek: Samozřejmě, samozřejmě.

Jiný hlas: *Well, I have many friends who have been here.*

Jiný hlas: Mám mnoho přátel, kteří tu byli.

Hejdánek: Ó ano, před dlouhou dobou.

Jiný hlas: *Well, thanks, we now ten minutes free and after ten minutes we can begin with the discussion.*

Jiný hlas: Dobře, díky, teď deset minut volno a po deseti minutách začneme s diskuzí.

Jiný hlas: *All right, fine.*

Jiný hlas: *I'm afraid I didn't start far enough back.*

Jiný hlas: Obávám se, že jsem historicky nezačal ještě dost v minulosti.

Jiný hlas: *Plato, Plato was alright, but Frege and Russell, I'm afraid, were lost quite early.*

Jiný hlas: Platón byl v pořádku, ale u Frega a Russella se obávám, že se ztratili už dřív.

Hejdánek: Náš způsob toho, jak se o věcech budeme vyjadřovat,

Jiný hlas: *our way of expressing things*

Hejdánek: je hodně ovlivněn naší tradicí, která je velice odlišná,

Jiný hlas: *has been much influenced by our tradition, which is very different,*

Hejdánek: a proto by chtěl spíš navázat tam, kde jsem shledával jisté analogie nebo podobnosti.

Jiný hlas: *that's why I'd rather continue where I found certain analogies or similarities.*

Hejdánek: Především ten důraz na to, že je možno rozumět i interpretovat

Jiný hlas: *First of all, the stress on the possibility of understanding and interpreting*

Hejdánek: toho druhého jenom tehdy, když ho známe.

Jiný hlas: *the other being only when we know him.*

Hejdánek: To jest, když víme o něm víc, než co se dozvídáme z toho, co říká.

Jiný hlas: *That is, if we know more about her or him than he says.*

Hejdánek: To pozadí určité, které je přítomno v tom našem rozumění

Jiný hlas: *The background which is present in our understanding*

Hejdánek: a které znamená porozumění tomu, co je přítomno v pozadí toho, co je řečeno.

Jiný hlas: *and which means understanding of what is present in the background of what is said.*

Hejdánek: Tímhle jsme se také v semináři tady zabývali, ale s úplně jinými prostředky,

Jiný hlas: *We've dealt with this problem in our seminar as well, but with completely different means,*

Hejdánek: a tady bych chtěl soustředit na chvíli pozornost k následujícímu.

Jiný hlas: *and I'd like to draw your attention for a while to the following.*

Hejdánek: Můžeme rozlišovat mezi dvojí intencí, v tom fenomenologickém smyslu slova, nikoli intenci v normálním slova smyslu.

Jiný hlas: *We can distinguish between two intentions, or double intentions, in the phenomenological sense of the word, not intention as in the normal sense.*

Hejdánek: Každá výpověď je výpověď o něčem.

Jiný hlas: *Any utterance is an utterance about something.*

Hejdánek: Ale protože musíme, abychom rozuměli té výpovědi, musíme vědět specificky o něčem,

Jiný hlas: *But to understand the utterance, we must know specifically about something*

Hejdánek: co není vypovězeno, co není vysloveno.

Jiný hlas: *that hasn't been pronounced or said.*

Hejdánek: Znamená to, že k významu toho, co je řečeno, náleží jednak to, co je vysloveno,

Jiný hlas: *It means that to the meaning of what is said, there must be accompanied with what is said,*

Jiný hlas: *expressed, yeah.*

Hejdánek: ale také to, co vysloveno není.

Jiný hlas: *but also what is not expressed.*

Hejdánek: Jakým způsobem, nebo jak se v analytické filosofii nazývá ta část smyslu nebo významu, která není vyslovena, ale je přítomna, když je něco vysloveno?

Jiný hlas: *In what way, or how can we call in analytical philosophy that part of the meaning or sense which has not been expressed but is present when something is expressed?*

Hejdánek: My tady mluvíme takovým dost nezaručeným způsobem o předmětných a nepředmětných intencích.

Jiný hlas: *We've spoken here in a bit uncertain way about objective and non-objective intentions or connotations.*

Hejdánek: A otázka je, jak, jakým způsobem analytická filosofie – zdá se, že to je problém i pro ni – ale bylo by velice zajímavé, jakým způsobem to ona vykládá.

Jiný hlas: *And the question is, how, in what way the analytical philosophy – it seems that it is quite obvious that it is a problem for the analytical philosophers too – but I'd be very interested in the way the analytical philosophy explains this.*

Jiný hlas: *Conceives, and so on. Sure.*

Jiný hlas: *Yes, I think the first problem is to know which of the many possible things that are not directly expressed you have in mind.*

Jiný hlas: Myslím, že pro mě prvním problémem je vědět, které z mnoha možných věcí, které nejsou přímo vyjádřeny, máte na mysli.

Jiný hlas: *Perhaps this would be a way to start. If we understand something that someone says, then we have to start with the most literal meaning of the words.*

Jiný hlas: Možná tady bychom mohli začít. Jestliže chápeme něco, co někdo říká, pak musíme začít nejdoslovnějším významem slov.

Jiný hlas: *Since without that, though there may be a kind of communication, it isn't communication through the normal use of language.*

Jiný hlas: Neboť bez toho, i když může být jakási komunikace, není to komunikace pomocí normálního používání jazyka.

Jiný hlas: *But there's nothing about analytical philosophy that makes us stop with just the literal meaning.*

Jiný hlas: Ale není nic o analytické filosofii, co by nás nutilo zastavit u toho doslovného významu.

Jiný hlas: *Beyond the literal meaning of the words there is what Frege called 'the force'.*

Jiný hlas: Za tím doslovným významem slova je to, čemu Frege říkal, Frege nazval silou.

Jiný hlas: *someone speaks of asking a question or giving information or telling a story.*

Jiný hlas: Někdo mluví o kladení otázek nebo dávání informací nebo vyprávění příběhů.

Jiný hlas: *And of course if one makes an assertion, the contents of the assertion may be different from the literal meaning of the sentence that is uttered.*

Jiný hlas: A samozřejmě, jestliže učiníme nějaké tvrzení, obsah toho tvrzení může být odlišný od doslovného významu věty, která je proslovena.

Jiný hlas: *But then besides that, even if one makes an assertion, one may intend to imply many more things that are not spoken at all.*

Jiný hlas: Ale pak mimo to, i když člověk učiní nějaké tvrzení, může mít v úmyslu chtít implikovat mnohem více věcí, které vůbec nejsou vyřčeny.

Jiný hlas: *Now for some of those things one can give some rules, rough, rough rules.*

Jiný hlas: Pro některé z těch věcí můžeme, dejme tomu, dát určité, určitá hrubá pravidla.

Jiný hlas: *And this is something that has been worked on by Paul Grice.*

Jiný hlas: A tohleto je něco, na čem pracoval Paul Grice.

Jiný hlas: *It's what he calls conversational implicature.*

Jiný hlas: Něco, čemu říká konverzační implikatura.

Jiný hlas: *If for example if one says something that everybody knows already, then there must be some reason that goes beyond just giving information because the person knows that everybody already knows it.*

Jiný hlas: Jestliže například říkáme něco, co každý už ví, pak musí být určitý důvod, který přesahuje pouze dávání informací, protože ta osoba ví, že to každý už ví.

Jiný hlas: *So one must ask: Why? Why did somebody say "it's not raining" when we all know it's not raining? What was he thinking? Something else.*

Jiný hlas: Tak se musíme ptát: Proč? Proč někdo řekl „neprší“, když všichni víme, že neprší? Co si myslel? Něco jiného.

Jiný hlas: *So there are many, many levels that are involved in communication. And it's one of the things that analytic philosophers have tried to do is to separate these levels of what's going on in a single utterance. But you may have something further in mind. Could you give me an example?*

Jiný hlas: Takže je mnoho úrovní, o které jde v komunikaci. A je to jedna z věcí, kterou se analytici filosofové snaží dělat – oddělit tyto úrovně toho, co se děje v jedné promluvě. Ale možná, že máte něco dalšího na mysli. Mohl byste mi dát příklad?

Hejdánek: My tady už máme tradiční jeden příklad, už se to nějakých patnáct nebo dvacet let traduje.

Jiný hlas: *For maybe fifteen or twenty years we've had one traditional example.*

Hejdánek: Chci to slyšet. Už odchází ráno manžel... muž, manžel... už při odchodu, už si bere boty, volá na svou manželku: „Podívej se, kolik je stupňů venku.“ A manželka říká: „Jen si ten kabát vezmi.“

Jiný hlas: *I want to hear it. A man goes to work in the morning, husband... while leaving, he's already putting on his shoes, he calls to his wife: "Look out of the window, look at the thermometer, what the temperature is." And the wife replies: "Put the coat on."*

Hejdánek: Tam je zřejmě předmětné mínění té věty, ten smysl, který je vyjádřen otázkou: „Kolik je stupňů venku?“ nebo „Jaká je venku teplota?“ Ale součástí toho skutečného mínění je i to, co vysloveno není. Dokonce to je daleko důležitější než to, co bylo vysloveno. Manželka to ví, že jde o zcela praktickou záležitost, totiž jestli si má vzít ten kabát, nebo ne. Ona to pozná ze situace, ze znalosti manžela a tak dále, co je to důležité.

Jiný hlas: *There is clearly objective meaning or sense which is expressed by the expression "How many degrees are there outside?" or "What's the temperature outside?". But a part of the real meaning is also what is not expressed. It is even more important than those things that have been mentioned. And the wife knows that, that it's just a practical matter to be solved, namely whether he should put on his coat or not. She knows from the situation, from the knowledge of the husband and so on, she knows what is really important.*

Jiný hlas: *Yes, that good... that's exactly the kind of thing that I was talking about. And indeed you may*

be interested in the work of Paul Grice, G-R-I-C-E, and also John Searle, S-E-A-R-L-E. They've tried to give some general rules that would explain how it is that people know what's implied by saying certain things in a context, because of course everything there depends upon the context. That's the question: How is it possible? But this is much harder than to give a theory about the literal meaning of the words because everything that we know enters into such... the wife knows why her husband wants to know the temperature, otherwise she couldn't give that answer.

Jiný hlas: Ano, to je přesně ten druh věci, o které jsem mluvil. Možná by vás zajímala práce Paula Grice, G-R-I-C-E, a také Johna Searla, S-E-A-R-L-E. Snažili se uvést určitá obecná pravidla, která by vysvětlovala, jak je to možné, že lidé vědí, co je implikováno tím, že řekneme určité věci v kontextu. Protože samozřejmě všechno závisí na kontextu. To je ta otázka: Jak je to možné? Ale tohle je daleko těžší než dát teorii doslovného významu slova. Protože všechno, co víme, vstupuje do takových... manželka ví, proč se její manžel chce dozvědět tu teplotu, jinak by nemohla dát tu odpověď.

Jiný hlas: *Excuse me, not all things we know enter in, only the relevant ones.*

Hejdánek: Promiňte, ne všechny věci, které víme, tam vstupují, nýbrž jen ty relevantní.

Jiný hlas: *Well, the aspect of selection of what is relevant and what is not is inherent to what is said.*

Hejdánek: A které jsou relevantní, ten moment výběru, selekce toho, co je relevantní a co není, je ale v tom, co je řečeno.

Jiný hlas: *Yes, no, I completely agree. When I said everything is relevant, I meant...*

Jiný hlas: Souhlasím. Když jsem říkal, že všechno je relevantní, myslel jsem...

Jiný hlas: *that in answering all questions of that kind, everything comes in. But in answering just this one question, only some things are. But by comparison, to give a theory of the literal meaning, that is potentially a finite job. But to explain all... if you had to specify everything that one needed to know to figure out not just what the wife did, but all other cases, then I think you'd need to know almost everything that people know.*

Jiný hlas: Že při odpovědi na všechny otázky tohoto druhu všechno přijde k věci. Ale při odpovědi jen na tuto jednu otázku, jenom něco. Ale ve srovnání podat teorii doslovného významu, to je potenciálně konečná práce. Ale vysvětlit všechno... kdybyste museli specifikovat všechno, co byste museli vědět, abyste přišli na to, nejen co ta manželka udělala, ale všechny ostatní případy, pak si myslím, že byste museli vědět skoro všechno, co lidé vůbec vědí.

Hejdánek: Ale v tom není ta rozhodující otázka. Vlastně ta nejdůležitější otázka nejde o to, vypočítávat, co všechno se tam musí vyskytovat, ale v čem ten způsob té výpovědi o něčem vypovídá i o tom, co nevypovídá.

Jiný hlas: *But this is not the decisive question. Perhaps the most important question is not to tabulate all the things that could appear, but the way an utterance can say something about what it doesn't utter.*

Jiný hlas: *Well, what can one do? Here is what one would like would be some principles, is that right?*

Jiný hlas: Co se může udělat? Rádi bychom nějaké principy, je to tak?

Jiný hlas: *But I know only...*

--- (1985-06-20 Donald Davidson (2) [LVH128VA]_Kaz a_cleaned.flac) ---

Hejdánek: If an object, if a thing, an object doesn't change, or if we abstract from... if we abstract, if we oh no... if we ignore or if we don't take the change of the object, then we can say the object is ever itself. But if we speak about the event, we cannot ignore the change. And if we express it by the word always, it means in all the different stages or points of the change within it, it was not so. Well, the event is always identical with itself, but only presently, in a present point, or in a point in a průsečíku časovém, v okamžiku průsečíku časovém.

Jiný hlas: *Instant time, at a moment, at some instant time. Only in a moment. Every moment of an event is identical with itself, but the event is not always identical with itself. The beginning of the event is not identical with the end.*

Oh, I agree with that. S tím souhlasím. But as I said, that always doesn't mean at all time. Tohle vždy

nemusí znamenat v každý čas, neustále. It's a difficulty if one doesn't know well English and... but incidentally, do you think that an *event* can change? Myslíte, že událost se může měnit? I think an *event* is a change. Já myslím, že událost je změnou. And you don't think that a change can change? A nemyslíte, že změna se může změnit? I'm a little skeptical about it. Tahle věcí jsem trochu skeptický.

But one part of an *event* can certainly be different from another. Ale jedna část události může určitě být jiná než ta druhá. A meeting can start out being rather quiet and slowly get louder and louder. Přednáška může být na začátku docela tichá, pomalu se prostě hlasitost zvyšuje, lidé se stávají hlučnějšími.

Hejdánek: It has something a little to do with your lecture today. To má přece jenom něco společného s vaší dnešní přednáškou. And you have spoken about the *wholeness*. I thought that it would be very interesting for me to know how the analytical *filosofie* could see the *wholeness* of the *event*. Mluvil jste o celkovosti. Napadlo mě, že by pro mě bylo velmi zajímavé vědět, jak analytická *filosofie* by mohla pojmovat celkovost události.

The *event* is a *wholeness*? In other lines of *filosofie* it was quite accepted that the *event* is the same, in the sense that from the beginning to the end it's one *event*. Událost je celkem? V jiných směrech *filosofie* bylo docela přijato, že událost je stejná ve smyslu, že od začátku do konce je to jedna událost. It is the same *event* in all the change. Je to ta samá událost v celé té změně. But in the tradition it was made by the trick of the *substance*. Ale v tradici k tomu docházelo skrze trik se *substancí*.

And the analytical *filosofie* should conceive it in another way. A analytická *filosofie* by k tomu měla přistupovat jinak. And it would be very interesting for me. To by pro mě bylo velmi zajímavé. I couldn't read it well, I read it only then, I shall read it next time, I shall know perhaps more. Perhaps my question is a little... prozrazuje, že jsem to nečetl. Nemohl jsem to přečíst pořádně, četl jsem to jenom tak, příště to přečtu a budu vědět víc. Moje otázka trochu prozrazuje, že jsem to nečetl celé.

Jiný hlas: Well, it can be seen from my question that I haven't read it in full. I'm impressed that you read even the beginning. Udělalo to na mě dojem, že jste četl aspoň začátek.

Hejdánek: Rád bych ještě poděkoval. Pocity vděčnosti bych rád vyjádřil. Sorry for... I'm sure... excuse me for you...

Jiný hlas: Well, we enjoyed it very much indeed.

Hejdánek: I really hope that you all will be able sometimes to come back, but very soon.

Jiný hlas: Well, that's very nice of you. We'll certainly do what we possibly can. I think we will be able to. Thank you for all, thank you for your hospitality.

Hejdánek: [nesrozumitelné]

--- (1985-06-20 Donald Davidson (2) [LVH128VA]_Kaz b_cleaned.flac) ---

Hejdánek: Takže přeložili... a já myslím, že tištěné slovo, interpretace tištěného slova je daleko komplikovanější věc. Ty pronesené věty jsou už dost těžké samy o sobě.

Jiný hlas: *But I think the printed word, interpreting the printed word is far more complex. Utterances are bad enough.*

Hejdánek: To se v běžné řeči, v hodně těch analytických metodách se používá při dnešní biblické interpretaci. Když sdělují společnou víru, je tam nějaká citlivost, senzibilita mezi tím interpretem a tím původním významem. Mnohé věci na to platí, ale jsou tam ještě další věci, protože otázka té intence, toho úmyslu, je daleko obtížnější vysvětlit nebo zodpovědět.

Jiný hlas: *That is true of common language in general. Many things apply to that, but there are some additional things because the question of the intention is much harder to be clear about.*

Hejdánek: Mám stejnou otázku jako teolog, který se zabývá překladem bible. Musíme si představit ten proces. První stadium je to ústní podání, tváří v tvář, je to živý proces, dialog. Toto ústní podání, které zpočátku není organizované, se strukturuje v druhé fázi do určité podoby. A v třetí fázi je učiněn pokus tyto věci zachytit v písemné formě.

Jiný hlas: *I have the same question as a theologian who is concerned with the translation of the Bible. One must imagine the process: the first stage is the oral tradition, face to face, it is a living process, a*

dialogue. This oral tradition is at first not organized, but is structured in the second stage into a certain form. And in the third stage, an attempt is made to fix these things in writing.

Hejdánek: Existují tři druhy tlumočení. První tlumočník je většinou sám autor slova, který přijal cosi, co mu Bůh řekl. Co to znamená? Bůh nemluví, ale přesto Bůh mluví neverbálním způsobem a prorok nebo kazatel to podání předává dále ústním podáním. To je tlumočník číslo jedna.

Potom, když se toto ústní podání strukturalizuje, jsou zde další tlumočníci druhého řádu, kteří nevycházejí z přímého zjevení, nýbrž z toho, co bylo předáno, z tradice. A třetí typ se objevuje, když toto strukturované ústní podání je v písemné formě už. Všichni tito tři tlumočníci mají společné, že nepředávají cosi, co jen pasivně přijali, nýbrž aktivně vědí o tom prvotním zdroji, co Bůh řekl.

Jiný hlas: *There are three ways of interpreting. The first interpreter is mostly the author of the word himself who accepted something God said. What does it mean? God doesn't speak, but in spite of that, God spoke in a non-verbal way and the prophet or preacher passed it on to other people through oral tradition. Then, when the oral tradition is structured, there are other interpreters of the second order who do not proceed from the direct revelation but from what has been passed from the heritage. And the third type we encounter when this structured oral tradition is in written form already. All these three interpreters have one thing in common: they don't pass on something that they just passively accepted, but they actively know about the primary source of what God said.*

Hejdánek: Nyní je tu otázka, co se stane se slovem nebo s poselstvím, které je adresováno ústně tváří v tvář, když to živé slovo, které má mnoho konotací a má svou *Sitz im Leben*... *Sitz im Leben* v němčině... to nelze přeložit.

Jiný hlas: *A German expression, it's not Czech. What the relation is between the living face-to-face word and the written form which tries to be adequate to the truth. As a written form, it represents something definite.*

Hejdánek: Co ten vztah je, ta konotace s živým slovem tváří v tvář a v písemné formě, která se snaží být adekvátní k tomu. Jakožto písemná forma představuje cosi definitivního, co má charakter jakési definitivnosti. Takže když se živé slovo zapíše, tak ten aktuální aspekt, ten procesní charakter a ten osobní dotyk se změní v jakousi fosilii. A je vůbec adekvátní zapsat živé slovo? Má to něco společného? Jaký je vztah mezi tím živým ústním podáním a tím psaným, které se snaží být co nejpravdivější? To je pro nás teology velmi důležitá otázka, ale bohužel naše fakulta se tím nikdy nezabývala, v analýze jazyka a v logice jazyka a podobně. Takže jsme se v tom museli mrcasit bez té teorie. Toto by vyžadovalo porozumět tomu, co to psané slovo skutečně znamená.

Jiný hlas: *Once you write a living word down, the process character and the personal touch turns into a kind of fossil. Is it adequate to write down a living word? Is there something in common? What is the relation between the living oral tradition and the written? This is a very important question for us theologians and unfortunately our faculty has never addressed it in the analysis of language and logic of language and things like that. So we were in a mess without knowing this theory which is required to understand what the written word really means.*

Hejdánek: Skutečně základní otázka je, zda je ten písemný záznam živého slova možný, a v druhé fázi, je-li překlad například z hebrejštiny do řečtiny a z řečtiny do angličtiny, jestli je vůbec možný, jestli to není všechno postavené na vodě, jestli to není jenom iluze. Víím například, že překlad poezie velkých básníků je téměř nemožný. Přeložit Holana nebo Halase do italštiny nebo do angličtiny je téměř odsouzeno k neúspěchu. A biblický jazyk například u druhého Izaiáše nebo v Písni písní má hudební strukturu, sémantickou strukturu, která je nepřenosná. Je tedy vůbec možné to popsat, definovat, odpovídá to v té druhé fázi?

Jiný hlas: *The basic question is whether the written recording of living word is possible at all. If the translation, for example from Hebrew into Greek and from Greek into English, is possible at all, if it is not all just built on water, just an illusion. I know for example that a translation of poetry of great poets is almost impossible. To translate Holan or Halas into Italian or English is bound to fail. And the biblical*

language, for example, the second book of Isaiah or the Song of Songs, has a musical structure, a semantic structure which is not transferable. Is it then possible to describe, to define, if it corresponds in that second stage?, jestli je to vůbec něco, co tomu odpovídá. Za druhé se překlad týká dvou problémů: korespondence psané verze k živému slovu nebo tradici, a druhý je, zda je překlad vůbec možný.

Jiný hlas: V případě *Septuaginty* známe správný překlad, protože byl božsky inspirován. Ale mimo tento případ se zdá, že neexistuje jediná odpověď na otázku, jestli je něco správný překlad. Překlady mohou být přesné v jistých ohledech a v jiných ne. Nechápu, proč by měla být jenom jedna odpověď. Záleží na tom, co od toho překladu chcete. Je-li to poezie, můžete chtít smysl, ale ne krásu, nebo různé kompromisy. Přejít z mluveného slova do psané podoby má jisté problémy, které mohou být docela přesně formulovány. Například mluvená promluva je vázána na určitý čas způsobem, kterým psaní není. Abych zmínil relativně triviální věci, slova jako *now* a *tomorrow* zjevně nemohou být přeložena přímo, aniž bychom ztratili jejich referenci, když přecházíme z mluveného do psaného.

Ale nemyslím, že existuje jediná odpověď. V Japonsku byla tradice doslovného překládání bez ohledu na krásu; zajímají se o to, aby se o cizích zemích dozvěděli co nejvíce.

Když analytická filosofie má ten nárok na doslovnost, přibírá si ku pomoci například ty propoziční postoje (*propositional attitudes*). Třeba víra (*belief*), naděje (*hope*), nebo když pracují s aktivitami, jako je porozumění (*understanding*). Právě pro tyto postoje se nezbavují té doslovnosti?

Hejdánek: Ne, já bych rád tu druhou část. On si přibere ku pomoci právě ty propoziční postoje, a tím pádem ale nepřímě podkopává půdu té své doslovnosti.

Jiný hlas: Ne, už to potom není doslovné.

Hejdánek: Proč?

Jiný hlas: Já vycházím z toho, jak Hejdánek mluvil o těch nepředmětných konotacích (*non-objective connotations*). Domnívám se, že například porozumění, víra nebo naděje čerpá sama z něčeho, co je svou podstatou nevyslovitelné. V tomhle smyslu bych hovořil o té implicitnosti, že ta implicitnost je vždycky nevyslovitelná. Není to jenom něco zamlčeného nebo neřečeného. Zároveň si myslím, že důkazem porozumění v tom nejhlubším slova smyslu nemůže být nic. Protože je to implicitní.

Hejdánek: V jakém smyslu nic? V uvozovkách nic?

Jiný hlas: To, proč když byla řečena ta věta, například „toto je kniha“, tak to porozumění... Šlo o to, v jakém smyslu bylo řečeno, že je to nic.

Hejdánek: Ono je to speciální problém. V angličtině je to speciální problém, tam se to dá přeložit třemi způsoby.

Jiný hlas: Tak ještě jednou k té větě s tím nic. Hovořím-li v tom smyslu, že důkazem porozumění nemůže být nic, odtud vznikla ta nejasnost.

Hejdánek: Nic nemůže dokázat tohle, nebo nemůže být...

Jiný hlas: Že třeba mezi porozuměním a výrokem má ten výrok implicitní formu. Z toho můžu mít nějaký nárok té doslovnosti, zatímco to samoporozumění nemá tu implicitní formu. Vždycky pracujeme s tím, co je nevyslovitelné.

Hejdánek: Ale to má implicitní formu.

Jiný hlas: Implicitní, ale v tom slova smyslu, že to není jenom něco zamlčeného.

Hejdánek: To je jiná věc. Ale je to tam, ačkoli to není vysloveno. A tomu se říká implicitní.

Jiný hlas: Dobře, no, ale já jsem to myslel v tom slova smyslu, že to vždycky nelze říct. To znamená, že hovořím-li třeba, když analytická filosofie činí si nárok té doslovnosti, tak jak si může činit ten nárok té doslovnosti, když pracuje s něčím, co je v určitém slova smyslu vždycky nevyslovitelné? A jaký je potom její nárok, třeba ten filosofický? Nebo v jakém slova smyslu, já nevím, jestli je takhle ta otázka jasná.

Hejdánek: Když mluví o tom, co je v podstatě nevyslovitelné?

Jiný hlas: No ne, to jsem nechtěl říct. Máte na mysli to, že implicitně musí být to...

Můžete to teď zatím překládat?

Hejdánek: Ne, teď to zatím nepřekládejte. Když je něco řečeno, tak tam implicitně může být přítomno

něco, co není vysloveno. Tím se myslí implicitně. Vy jste v tomto říkal, že byste se chtěl vyhnout tomu, že ono to tam je implicitně obsaženo a ten druhý tomu rozumí. A teď, v zásadě by bylo možné, aby ten mluvčí výslovně hovořil o tom, co tam bylo jenom implicitně. Ale vy jste měl na mysli to, že někdy tam je implicitně něco, o čem se výslovně vůbec mluvit nedá.

Jiný hlas: Přesně tak. To znamená, že nepoužívám – já jsem chtěl právě předtím upozornit na to, že nechci mluvit jenom o tom, co bylo zamlčeno nebo nebylo řečeno, jak jste o tom mluvil vy v jiné souvislosti. Já nevím, jak to uvést na tu správnou míru, aby byla ta otázka jasná.

Hejdánek: Ano, ale vždyť o to jde. Jestli dovolíte, tak se pokusím to zformulovat pro překlad, protože to vlastně souvisí s tou otázkou, kterou jsem navrhoval a už jsem ji nechal být. Teď mě to docela zajímá.

Tedy v případě, že když je něco vysloveno...

Jiný hlas: *He's trying to formulate the question for him.*

Hejdánek: ...že něco vyslovíme...

Jiný hlas: *If we utter something...*

Hejdánek: ...tak je vždycky něco vysloveno...

Jiný hlas: *There is always something uttered...*

Hejdánek: ...a něco, co je implicitně nevysloveno...

Jiný hlas: *...and something which is implicit, which is not expressed.*

Hejdánek: ...ale specificky...

Jiný hlas: *Something specifically.*

Hejdánek: Ale teď, něco z toho, co je nutným implicitním významem nebo implicitní složkou...

Jiný hlas: *But a part of what is a necessary implicit part of the meaning...*

Hejdánek: ...může být někdy vysloveno přímo.

Jiný hlas: *...may be sometimes uttered directly.*

Hejdánek: Ale otázka je, zda není možné, nebo zda dokonce v takovém případě nejde o implicitní, které je sice nezbytné a bez toho žádný význam třeba není ani možný, a přesto to není vyslovitelné.

Jiný hlas: *The question is whether it is not possible or if it is not actually the case to occur such a case where implicit is on the one hand necessary and without which no meaning may be possible and in spite of that it is impossible to be expressed.*

Hejdánek: Takže v tom rámci toho implicitního může být něco, co se nikdy nedostane do mluvy...

Jiný hlas: *So in that heap of the implicit things...*

Hejdánek: ...tak, abychom o tom mohli mluvit.

Jiný hlas: *...so that we can speak about it.*

Já jsem chtěl právě označit, že ten proces mezi tím, co můžu říct, co je to implicitní a co nemůžu říct, jestli by se mohl přeložit v tom, že ten problém je asi v tom, že na konci je určitá výslovná forma, třeba ten výslovný výrok „toto je kniha“, ale to porozumění je právě až v té nevyslovitelnosti. Že si myslím, že když hovoří analytická filosofie o porozumění, tak oni použijí *epistemology* problém, ten *noetický* problém vlastního porozumění se odehrává až v té sféře toho nevyslovitelného.

Ale výslovně jde o problém sdělitelnosti toho nevyslovitelného, *inexpressible*, bych řekl. Něco, co nemůžete vyjádřit. To je moje jediná otázka. Je tady nějaká složka jazyka, nebo lépe spíš té výpovědi nebo promluvy, která je eminentně důležitá pro porozumění a nemůže být převedena na předmět výpovědi?

Hejdánek: A to porozumění. V tom případě ovšem ten postup, u kterého jsme prve zůstali, u toho doslovného významu, se vlastně ukazuje jako neudržitelný, že bez respektu k tomu nevyslovitelnému je vlastně analýza doslovného významu nemožná.

Jiný hlas: *Well, I thought I was getting it up till the end there. Myslel jsem, že to chápu až skoro do konce. But then I decided I wasn't understanding. Ale pak mi došlo, že tomu tak úplně nerozumím. Because literal meaning seems to be just exactly that which can be expressed. Protože doslovný význam se zdá být přesně tím, co může být vyjádřeno. Otherwise I'm not sure what the word literal would mean. Jinak*

nejsem si jist, co by to slovo doslovný znamenalo.

But I certainly understand the idea that things can be communicated which can't be stated literally. Ale určitě chápu myšlenku, že věci mohou být komunikovány, i ty, které nemohou být doslova formulovány. Very often the point of a metaphor is something that cannot be expressed literally. Velmi často je pointou metafory něco, co nelze vyjádřit doslova. And it's a form of communication. A to je podoba komunikace.

Jiný hlas: *One communicates a way of looking at something, but doesn't say what that way is.*

Jiný hlas: Člověk komunikuje jistý způsob nahlížení, ale neříká, co ta věc je.

Jiný hlas: *Of course, many things that can't be expressed literally.*

Jiný hlas: Samozřejmě mnoho věcí, které nelze vyslovit doslova, nelze vyjádřit doslovně, chci říct. Mohl byste uvést, jakým způsobem se může používat to nevyjádřitelné, nebo tyto slovní obrazy, když používá právě ty nevyjádřitelné sféry jako podstaty pro vyjádření toho... ještě jednou... v podstatě jde o to, že z toho se nedostaneme dál.

Jiný hlas: *I think he was aimed at the question whether the content of an utterance depends exclusively on external elements.*

Jiný hlas: Asi směřoval k takové otázce, zda obsah výpovědi závisí jenom na externích prvcích.

Jiný hlas: *Because when we say 'external', that means something that can be spoken about.*

Jiný hlas: Protože když řekneme *external*, tak to znamená něco, o čem lze vypovídat.

Jiný hlas: *And if we admit that for the constitution of meaning an elementary importance has also something that cannot be expressed, we must admit some other elements as well.*

Jiný hlas: A jestliže připustíme, že pro konstituci významu má elementární důležitost také něco, co vyslovit nelze, tak vedle těch externích musíme připustit i nějaké jiné elementy.

Jiný hlas: *I'm not quite sure... I don't quite understand the sense of internal and external. What seems right is that in so far as language is concerned, there is something that must be public. I'm not sure whether that's the same as objective or external. But the whole point of language is that it is something that can be shared. Of course that doesn't mean that by using language we may not be able to communicate things that cannot be expressed literally. But I'm not sure how the words internal and external... you want to use the words internal and external. Is it the same as public and private?*

Jiný hlas: Možná, že docela nechápu smysl vnitřního a vnějšího. Zdá se, že platí jako správné, že pokud se týká jazyka, je něco, co musí být veřejné. Nejsem si jist, zda je to totéž jako objektivní nebo vnější tedy. Ale celý smysl jazyka je, že je to něco, co lze sdílet. Samozřejmě to neznámá, že použitím jazyka nemusíme být... možná nebudeme schopni komunikovat věci, které nebudou řečeny doslova. Ale nejsem si jist, v jakém smyslu používáte slova vnitřní a vnější. Je to totéž jako soukromé a veřejné?

Hejdánek: *Well, both are public. Right, in my sense, I think that the word internal is a real opposite of external in this sense.*

Jiný hlas: Yes.

Hejdánek: Budu mluvit česky. Jestliže je mi dovolen malý příklad z Platóna.

Jiný hlas: *Allow me one example from Plato, please.*

Hejdánek: V *Faidrovi*.

Jiný hlas: *Phaedrus or Phaedo?*

Hejdánek: *Faidrus*. Je tam dlouhé vyprávění, kde se sdělují takové věci nefilosofické povahy jakože Sókratés s Faidrem odchází za hradby města a jdou k nějakému potoku, sednou si na břehu, nohy si máchají ve vodě a je jim krásně.

Jiný hlas: *There is a long narrative where things of non-philosophical character are communicated, such as Socrates and Phaedrus leaving the city walls and going to some stream, sitting on the bank, putting their feet into the water and feeling great.*

Hejdánek: A když Sókratés začíná svou druhou řeč, tu první popírá, tak ji začíná takovým zvláštním způsobem. Táže se přítomného Faidra a všichni čtenáři vědí, že jenom Sókratés a Faidros si máchají nohy v tom potoce: „Kdepak máme toho mládence, aby dobře slyšel tu druhou řeč?“ A Faidros mu odpovídá:

„Jen se nestarej, je tu před tebou, kdykoliv se ti zachce.“

Jiný hlas: *And when Socrates starts his second speech, he denies the first one, he starts in a strange way. He asks the present Phaedrus – and all readers know that only Socrates and Phaedrus are washing their feet in that stream: "Where is that youth, so he can hear the second speech well?" And Phaedrus answers: "Don't worry, he is here before you, whenever you wish."*

Hejdánek: Tam aby čtenář porozuměl, kdo to je ten mládenec, tak bylo nezbytné vylíčit celý ten příběh na začátku, jinak by se domníval, že tam byl ještě někdo třetí, nějaký mládenec.

Jiný hlas: *For the reader to understand who the youth is, it was necessary to narrate the whole story at the beginning, otherwise he would have thought that there was some third person there, some youth.*

Hejdánek: Ten mládenec je týž mládenec, ke kterému pronesl slavný sofista Lysias svou první řeč a kterého chtěl překonat Sókratés svou první řečí.

Jiný hlas: *The youth is identical with the youth to whom famous sophist Lysias addressed his first speech and whom Socrates with his first speech wanted to beat.*

Hejdánek: A teď mám na mysli toho mládence, toho prvního mládence, toho mládence... on je pořád stejný. Ten není *external*.

Jiný hlas: *So now I have in my mind the youth, the first youth, the youth... he is still the same. That youth is not external.*

Hejdánek: Není to ten či onen mládenec athénský, kterého by bylo možno pojmenovat, označit, mluvit s ním v přímé řeči... a přesto Sókratés říká: „Kdepak máme toho mládence?“ Těžko říct, že ten mládenec je něco *interní*.

Jiný hlas: *We can hardly say that this youth is something internal.*

Hejdánek: Tedy ve smyslu společenském, je to *cosi interního* v rozhovoru mezi Faidrem a Sókratem.

Jiný hlas: *Internal in the dialogue between Phaedrus and Socrates.*

Hejdánek: Eventuálně něco *interního* mezi tím, co si povídají, i v tom vyprávění o sofistovi, který měl tu slavnou řeč o tom, že je třeba milovat ty, kteří nás nemilují.

Jiný hlas: *The narration of the sophist who had that famous speech on the necessity of loving those who don't love us. Excuse me for being so long, but I think it's a little bit more clear now. What's the difference between which is objective and with this so-called internal, which is only constituted by language?*

To znamená, že mluvím takhle dlouho, ale myslím, že je to trochu jasnější. Jaký je rozdíl mezi vnějším, které je objektivní, a tímto takzvaným interním, které je pouze konstituováno řečí?

This is something like characters in a novel.

To je něco jako postavy v románu.

Yes, I mean it's public because anybody can read it, but the people are not real people. Is this another example? Is there a special difference? Because nobody usually says that, for example, Faust is here whenever we think.

Je to jiný příklad? Je v tom nějaký zvláštní rozdíl? Protože nikdo obvykle neříká, že třeba Faust je tady, kdykoli si pomyslíme.

We take him as a literary figure.

A my ho bereme jako literární postavu.

We have a certain distance from that.

Už máme distanc od toho.

Well, there are at least two problems. One is the psychological... how are we thinking of these non-existents? And then there's also a straightforward problem in philosophy of language about how to analyze sentences that contain names that don't refer to real people. John Stuart Mill had one answer and Frege had another and Russell another. But that has been a stumbling block for serious theories. Frege's answer is the easiest one to understand. He said if a name doesn't refer then a sentence that contains that name is neither true nor false. But it's easy to be dissatisfied with that. Because then it would be neither true nor false to say that Pegasus was a horse.

Jsou tu dva problémy. Jeden je psychologický, jak myslíme o těch neexistujících. A pak je tu také přímočarý problém ve filosofii jazyka o tom, jak analyzovat věty, které obsahují jména, která se netýkají skutečných lidí. John Stuart Mill měl jednu odpověď a Frege měl jinou a Russell jinou. Ale tohle bylo takovou stálou překážkou pro vážné teorie. Fregeho odpověď, která se nejlíp chápe, je, že když se jméno nevztahuje k ničemu, pak věta, která obsahuje to jméno, není ani pravdivá, ani nepravdivá. Je snadné být s tím nespokojen. Protože pak by nebylo ani pravdivé, ani nepravdivé říct, že *Pegas* byl kůň.

I just ask a short question. Are there, could you perhaps give me the name of some present day, really up to date standard reference book on the philosophy of language as it is now done in the States or Britain? Is there anything which can be recommended?

Jenom položím krátkou otázku. Mohl byste mi uvést jména nějakých současných, opravdu aktuálních standardních příruček o filosofii jazyka, jak se nyní dělá ve Státech nebo v Británii? Je něco, co lze doporučit?

Well, no, there's not a single reference book that pulls everything together. There are important writers of whom surely one of the first is Quine. Aha. And his writing is very clear. But I wish I could tell you about one book that surveyed the whole field. In fact, there is a book that is fairly simple and is perhaps an introduction, by Mark Platts. Platts? P-L-A-double T-S? Platts. P-L-A-T-T-S. And his book is called Ways of Meaning. Ways of Meaning. And that is designed as a book to introduce people to contemporary philosophy of language. I might try to think of some books that I could have somebody bring you if people are interested in this subject.

Vlastně bych vám rád řekl o nějaké knize, která přehledne celý ten obor. Existuje kniha, která je docela jednoduchá a je možná úvodem, od Marka Plattse. Jeho kniha se jmenuje *Ways of Meaning*. A to je navrženo jako kniha, která má uvést lidi do současné filosofie jazyka. Mohl bych se zkusit zamyslet nad nějakými knihami, které bych vám mohl nechat přivést, pokud lidi tento předmět zajímá.

Hejdánek: Ano, je to nutné začít. Já vím, ne na konci, ale na začátku.

Jiný hlas: *Yes, but it is necessary to begin. I know. Not at the end, but the beginning of the beginning. Yes, no, I understand that. I will see what I can do. Well, that's not really an introduction to philosophy... of language, to philosophy of speech acts, which is a little different.*

Jiný hlas: *I have one question more, but which has nothing to do with your lecture today, but with your book.*

Jiný hlas: Otázku ne k vaší přednášce, k vaší knize.

Jiný hlas: *And only very shortly. If you begin your eighth chapter, The Individuation of Events, with the question: when are two events identical?*

Jiný hlas: V osmé kapitole, *Individuace událostí*, s otázkou: kdy jsou dvě události identické?

Jiný hlas: *And you answer: no two events are identical and no event is twice identical with itself.*

Jiný hlas: A odpovídáte: žádné dvě události nejsou identické a žádná událost není dvakrát identická se sebou samou.

Jiný hlas: *I totally agree, but you go on and you try to improve matters and you ask instead: when is an event identical with itself?*

Jiný hlas: Zcela souhlasím, ale jdete dál a v té snaze tu věc zlepšit se ptáte místo toho, kdy je nějaká událost identická sama se sebou.

Jiný hlas: *And you answer: only one answer is possible: always.*

Jiný hlas: A znovu odpovídáte, jenom jedna odpověď je možná: vždycky.

Jiný hlas: *I am not quite clear about this always. An event is a certain endurance, it has certain duration.*

Jiný hlas: Není mi dost jasné to *always*, to vždycky. Událost je jistá výdrž, má určité trvání.

Jiný hlas: *And always means duration from the beginning of the event, during the process of the event and at the end.*

Jiný hlas: A *always* jako výdrž nebo trvanlivost, trvání od začátku události, v průběhu události a na konci.

Hejdánek: No, no. No, that always means that it's always the case that anything is identical with itself.

The always is just a universal quantifier, it's not a temporal quantifier. An event is not the same as a thing. Well, about thing it's quite clear because we have the tendency to mean a thing as a...